

ВІДГУК

офіційного опонента доктора юридичних наук, доцента Шевчишена Артема Вікторовича на дисертаційне дослідження Чечіля Юрія Олексійовича на тему «Визначення вартості нерухомого майна на час вчинення злочину у кримінальному провадженні», подане на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Актуальність теми дослідження. Стаття 4 Закону України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні» передбачає, що «Діяльність судових експертів, пов'язана з оцінкою майна, здійснюється на умовах і в порядку, передбачених Законом України «Про судову експертизу», з урахуванням особливостей, визначених цим Законом щодо методичного регулювання оцінки цього майна. Інші положення цього Закону не поширюються на судових експертів». Тобто, Закон України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні» визначає спільну для судово-експертної діяльності, спрямованої на визначення вартості майна, і незалежної оцінки майна методику. Натомість регулювання інших питань визначення вартості (оцінки) майна – підстави для проведення, мета, права та обов'язки суб'єктів о здійснюється на підставі різних правових норм в залежності від того, чи здійснюється визначення вартості (оцінка) майна незалежним оцінювачем або експертом. Відповідно, відсутність спеціального законодавчо-нормативного регулювання процедури визначення в кримінальному провадженні вартості майна на час вчинення кримінального правопорушення, спонукає судових експертів до використання евристичних методів дослідження у нечітко визначеному правовому полі.

Таким чином, необхідність чіткого унормування порядку використання методології оціночної діяльності у ретроспективному контексті, зокрема, для визначення вартості нерухомого майна на час вчинення кримінального правопорушення, недостатність теоретичного розроблення відповідних положень, невирішеність низки теоретико-правових проблем, наявність законодавчих колізій, зумовлюють необхідність розробки алгоритму проведення судової оціночно-будівельної експертизи з визначення

вартості нерухомого майна на час вчинення кримінального правопорушення та обумовлюють актуальність обраної автором теми дослідження.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність.

Ознайомлення з дисертацією дає підстави стверджувати, що робота містить необхідні для такої наукової праці складові – критичний аналіз досягнень більшості попередніх дослідників цієї та суміжних проблем, опис методології, масштабний предметно-змістовний компонент, належну апробацію результатів дослідження.

Судження й висновки ґрунтуються на розлогій емпіричній базі, яку становлять статистичні та аналітичні матеріали Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства юстиції України, судова практика, доступна в Єдиному державному реєстрі судових рішень, відомості з Реєстру атестованих судових експертів та Єдиної бази даних звітів про оцінку, результати опитування 178 співробітників експертних установ (анкетування проводилось у Київській, Харківській, Сумській, Одеській областях та м. Києві), а також власний досвід судово-експертної діяльності. Відтак, є всі підстави вважати, що результати дослідження є обґрунтованими.

Сформульовані дисертантом базисні положення наукової праці, висновки та рекомендації, в тому числі й ті, що віднесені ним до наукової новизни, мають відповідний рівень обґрунтованості. Це стало можливим завдяки аналізу широкого кола наукової вітчизняної та зарубіжної літератури, досягнутих результатів, проведених автором емпіричних досліджень.

Дисертація характеризується якісним науковим апаратом, матеріал викладений чітко, доступно і юридично грамотно. Позиції, які відстоює автор, ґрунтуються на наявних доктринальних досягненнях науки судової експертизи та суміжних юридичних дисциплін. Запропоновані автором висновки та пропозиції, підтверджуються фактами, критичним аналізом положень КПК України, Національних стандартів оцінки тощо, а також висловленими в літературі позиціями науковців із даного питання.

Тема дисертації узгоджена з Переліком пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень і науково-технічних розробок на період 2020 р., затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 7 вересня 2011 р. № 942, Стратегією

розвитку органів системи Міністерства внутрішніх справ на період до 2020 р., затвердженою Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15 листопада 2017 р. № 1023-р, та Планом заходів з її реалізації, затвердженим Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2019 р. № 693-р, Стратегією розвитку Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України на період до 2020 р. та Планом заходів щодо її реалізації, затверджених наказом МВС України від 15 березня 2017 р. № 229; Переліком пріоритетних напрямів наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України на період 2015–2019 рр., затвердженим наказом МВС України від 16 березня 2015 р. № 275; Пріоритетними напрямами наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2018–2020 рр.

Методологічну основу дослідження складають сукупність загальнонаукових і спеціально-наукових методів, що забезпечили об'єктивний аналіз досліджуваного предмета. Звернення до діалектичного методу надало можливість розгляду всіх питань теми в динаміці, виявлення їх взаємозв'язку і взаємообумовленості (розділи 1, 2, 3); до методів формальної логіки (аналіз, синтез, дедукція, індукція, аналогія, абстрагування) – дозволило детально з'ясувати змісту досліджуваних питань (у всіх розділах дисертації); спеціально-правові методи, передусім порівняльно-правовий та формально-юридичний, було використано під час аналізу норм матеріального та процесуального права, наукових категорій, визначень і підходів (у всіх розділах дисертації); історико-правовий метод використовувався для дослідження становлення наукових поглядів і положень чинного законодавства щодо основних термінів, що використані в дисертації, таких як «оцінка», «експертиза», «експертна оцінка», «судова експертиза» (підрозділи 1.1, 1.2); системно-структурний метод використовувався для визначення місця оціночно-будівельної експертизи в системі судових експертиз, а також для розробки алгоритму проведення судової оціночно-будівельної експертизи з визначення в кримінальному провадженні вартості нерухомого майна на час вчинення кримінального правопорушення (підрозділи 1.2, 3.3, 3.4); метод системного аналізу було використано у контексті визначення шляхів зниження ризику впливу невизначеності (похибки) на результат визначення вартості нерухомого майна на час вчинення кримінального правопорушення (розділ 3); використання методу моделювання забезпечило можливість проведення ретроспективного

визначення вартості нерухомого майна на час вчинення кримінального правопорушення (розділи 2.1, 2.2, 2.3, 3.2, 3.3); статистичний метод використовувався задля підтвердження теоретичних висновків даними державної та відомчої статистики, узагальнення результатів вивчення емпіричних джерел (у всіх розділах дисертації), а соціологічний метод – для підтвердження наукових висновків даними анкетування співробітників експертних установ (у всіх розділах дисертації).

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у процесі судово-експертної діяльності, здійснюваної у кримінальному процесі.

Предметом дослідження є визначення вартості нерухомого майна на час вчинення злочину в кримінальному провадженні.

Це надало дисертанту змогу ґрунтовно провести реалізацію поставлених в межах дисертації задач та впровадити основні положення наукової новизни у практику, про що є відповідні акти впровадження результатів дослідження у практичну діяльність. Крім того, результати проведеної роботи впроваджені у наукову діяльність і у навчальний процес, що також засвідчено відповідними актами впровадження.

Структура роботи, перелік і зміст розглянутих питань, винесені на захист положення свідчать і про новизну дисертаційного дослідження полягає в тому, що дисертація є спеціальним комплексним дослідженням теоретичних і прикладних проблем визначення в кримінальному провадженні вартості нерухомого майна на час вчинення кримінального правопорушення. До найбільш вагомих результатів дослідження, що зумовлюють його новизну та визначають внесок автора в розроблення зазначеної проблематики, слід віднести такі положення, висновки і пропозиції:

у перше:

– запропоновано виокремлення самостійного класу оціночних судових експертиз, в межах якого оціночна експертиза нерухомого майна становитиме самостійний рід оціночних експертиз, поділяючись на види – оціночну експертизу будівель і споруд та оціночну експертизу землі;

– розроблено ідентифікаційні матриці для визначення в кримінальному провадженні вартості нерухомого майна на час вчинення кримінального

правопорушення;

- надано пропозиції щодо зниження ризику впливу невизначеності (похибки) на результат визначення вартості нерухомого майна на час вчинення кримінального правопорушення, за рахунок комплексного використання декількох підходів до визначення вартості об'єкта нерухомості з наступним узгодженням та перевіркою отриманих результатів на предмет їх достовірності та формалізації стадій проведення судової оціночно-будівельної експертизи;

- розроблено алгоритм проведення судової оціночно-будівельної експертизи з визначення в кримінальному провадженні вартості нерухомого майна на час вчинення кримінального правопорушення, який передбачає вдосконалення процедури проведення відповідної експертизи шляхом формалізації її стадій;

удосконалено:

- понятійний апарат оціночної діяльності в частині визначення «експертна оцінка», під якою пропонується розуміти оцінку, здійснювану як судовими експертами, так і іншими особами, які визнаються експертами для цілей оцінки в порядку, визначеному чинним законодавством України;

- уявлення про місце оціночно-будівельної експертизи в системі судових експертиз, відповідно до якого завдання, об'єкти експертного дослідження, специфічні принципи та методи дослідження вирізняють цю експертизу із загального кола інженерно-технічних експертиз, до яких наразі відносять судову оціночно-будівельну експертизу;

- методологічні засади проведення судової оціночно-будівельної експертизи шляхом визначення перспектив використання методу ретроспективного ситуаційного моделювання;

набули подальшого розвитку:

- наукові обґрунтування щодо специфіки ретроспективного визначення в кримінальному провадженні вартості майна станом на час вчинення кримінального правопорушення;

- ідеї щодо розширення переліку принципів експертної діяльності за рахунок принципу компетентності експерта та дотримання професійної етики.

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій

дисертації в опублікованих працях. Результати дослідження, що сформульовані в дисертації, відображено в одинадцяти наукових публікаціях, з яких три статті, опубліковані в юридичних фахових виданнях України, перелік яких затверджено Міністерством освіти і науки України, дві – в зарубіжних періодичних виданнях та шість тез доповідей, опублікованих у збірниках матеріалів на наукових і науково-практичних конференціях.

Все зазначене дозволяє позитивно оцінити дисертаційне дослідження, що розглядається, самостійність його виконання, належний теоретико-методологічний рівень, достатність елементів наукової новизни. В цілому загальна позитивна оцінка рецензованої наукової праці дозволяє звернути увагу й на спірні або дискусійні положення, а також висловити окремі зауваження:

1. Дисертантом запропоновано виокремлення самостійного класу оціночних судових експертиз, в межах якого оціночна експертиза нерухомого майна становитиме самостійний рід оціночних експертиз. Відповідно, потребує уточнення – які ще роди оціночних експертиз, на думку здобувача, потенційно включатиме клас оціночних судових експертиз.

2. В продовження першого зауваження – потребує пояснення необхідність пропонованого дисертантом розмежування оціночної експертизи будівель і споруд та оціночної експертизи землі.

3. Дисертантом уточнено понятійний апарат оціночної діяльності в частині визначення поняття «експертна оцінка», під якою пропонується розуміти оцінку, здійснювану як судовими експертами, так і іншими особами, які визнаються експертами для цілей оцінки в порядку, визначеному чинним законодавством України. Відтак постає закономірне питання – чи можуть на думку автора за таких обставин залучатися до визначення вартості нерухомого майна у кримінальному провадженні особи, які здійснюють «експертну оцінку», і якщо так – то з якою метою і в якому процесуальному статусі.

4. У третьому розділі дослідження дисертант веде мову про ризик виникнення експертних помилок та про його зниження, то ж доцільно конкретизувати, що саме розуміється у дисертації під ризиком.

Сформульовані зауваження у переважній більшості мають дискусійний характер, відтак не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження.

Оцінка змісту дисертації, її завершеність в цілому, оформлення.

На підставі викладеного можна зробити **висновок**, що дисертація Чечіля Юрія Олексійовича на тему «Визначення вартості нерухомого майна на час вчинення злочину у кримінальному провадженні» є самостійним дослідженням, в якому міститься вирішення актуального для науки судової експертизи завдання.

Зміст дисертації відповідає заявленій дисертантом науковій спеціальності (081 – «Право»), робота пройшла належну апробацію. Дисертація є кваліфікованою, завершеною працею. Дослідження підготовлено зрозумілою, юридично і літературно грамотною мовою. Оформлення дисертації в цілому відповідає встановленим МОН України вимогам.

В цілому дисертація відповідає вимогам Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167, а сам автор – Чечіль Юрій Олексійович – заслуговує на присудження йому ступеня доктора філософії зі спеціальності 081 – «Право».

**Офіційний опонент –
начальник відділу розслідування службових злочинів
управління розслідування корупційних злочинів
Головного слідчого управління
Національної поліції України,
доктор юридичних наук, доцент**

Артем ШЕВЧИШЕН